

ДРАМА ТВОРЯЩОЇ ДУШІ

(Олександрі Селюченко — 80 років)

матері-берегині, дівчата у віночках, весільні свати, жінки-базарниці, чаєчки з дітками, коники, козлики, півники, левики, відьми, чорти — колишнє ярмаркове велелезнаддя нашої народної творчості) постає начебто іграшкою, отакою собі забавкою для дітей, а насправді в них утілена в малих формах гончарної пластики мудрість і величність мистецьких параметрів Української Душі — власне, саме золоте ядро нашої духовної суті вміщується в тих скульптурах-іграшках. У малому захована таїна Великого і Вічного. Неначе мимохідь, саме дітям дається, хоча й для розваги, справді найкоштовніше. Просте. І — зрозуміле. Абетка нашої художньої ідентичності й національного закорінення. Народна іграшка з часів незапам'ятних, виконуючи магічно-обрядову та ігрову функції, постійно закладала фундаментальні підвалини образного мислення об'ємної скульптури великих форм, збагативши вочевидь тематичні і пластичні модифікації фігуративної кераміки. Проникаючи в глибини генетичної сфери, народна іграшка розширює простір дії образної пам'яті прийдешніх поколінь і зумовлює неперервний процес оновлення формотворчості.

Для Олександрі Селюченко художньо-фольклорною основою була творчість рідної матері. «Я навчу тебе ліпити, але ти не спіши», — заповідала мати. Застереження це означало: знаходити свою пластичну мову — ліпити значуще, радісне, дивне. Українську, українськість пластики вона вбачала в естетичній системі традиційних форм (чиста поверхня іграшок, використання різного кольору і вмісту гончарних глин), в лаконізмі художніх засобів, символічній пластичності. Еволюція її творчості позначена пошуками досконалості найдостеменніших — реліктових образів традиційної іграшки, сюжетні композиції за мотивами народних казок, приказок, ярмаркові та весільні обрядово-звичаєві сцени відтворення образів літературних героїв, різ-

номанітні дитячі іграшки — то все етапи її сходження на вершини великого мистецтва. Вона прагнула увиразнити і збагатити своєю інтерпретацією архаїчні канони народної іграшки: «динамізувала» — підкреслювала внутрішню суть образів; фольклорна пам'ять висвічувала їй нові сюжети (козак осідлав чорта, чорт на свині, Солоха із чортом, чорт і відьма). Їй притаманне оте гоголівське епічно-гумористичне і водночас філософсько-величаве сприймання українського буття. У гуморі виявити глибину непоказної величі народної ідентичності — ознаки видатного таланту. І гріла своїм серцем глину, через пучки вливала свою живу душу часкам з дітками, коникам, баранцям, козакам — у незліченні таїнства сокровенного — образи дитячих мрій. Згодом напише вона до друзів: «Коли я роблю свої речі, вкладаю частину душі, і вони стають рідними, немов живі. Вони спасли мені життя у 1948 році».

Звернення гончарки до літературних героїв Гоголя, Котляревського (образи Тараса Бульби із синами, Наталки, Петра, сватів та інших) — це її потреба явити духовну прасутність українського ества. Увічнювати «наше», «своє» — багатівкове, мудре: вона видивлялася у пластиці своїх попередників, там вибирувала зернини високого естетичного ідеалу соборованої української душі. Вона вірила, що «люди мистецтва — це святі люди», і все життя берегла в собі ідеал посвяченої, примножуючи його сяяння всім життям своїм, не думаючи про спокій і відпочинок. Художниця утіленого автором вона бачила як філософ-мислитель. «Мистецтво — це коли людина підходить поглянути на витвір похмура, а відходить весела», — отак осмислює О. Селюченко сутність художніх образів (зрозуміло, в першу чергу своїх).

У листах-сповідях окреслила свою долю, начебто показуючи підґрунтя багаторічних шукань, і викладала найзаповітніше у виг-

ми: «Найгарніше — це простота, як і в людях, так і в мистецтві». Цебто якщо людиною свято несено вивершений ідеал прекрасного в душі і в творчості. Чимало філософських зерен посіяно нею у багатьох листах до митців і працівників музеїв — ті зерна її душевної роботи, якби зібрати до купи, склали б поважну книжку непогамованих тривог і болю, за майбутнє української культури, зокрема гончарства та народної іграшки. «О, як люблять діти глиняну іграшку — можна б їм представляти старовинне мистецтво», — мовиться тут про фігуративну кераміку (зооморфну, антропоморфну) і значення правдивої культури гончарства.

Керівництво заводу брутально виштовхнуло О. Селюченко на пенсію. (І. Білик, родина Пошивайлів та інші працювали в цеху, доки було їхніх сил.) «Я хочу творити, а мене викинули в забуття. Випхали на пенсію... Ніхто не розуміє, що я прожила однією глиною, це було основне в моєму житті». І розпочав зізнання: «Силою жмуть, аби я не творила, а сиділа і пекла норму. Не могла я працювати, як верстат». Неначе до самого дна суті істини-правди хоче дістатися і продовжує: «Таку любов до глини ніхто уже не буде мати — світ інший — і все». Абсолютний присуд прийдешнім поколінням, а надто добі, яка спрофанує вікові цінності народу: «Розкіш і безтурботність усіх заповонила». «Живу, неначе в погребі, нікому не потрібна. Ой, як багато обману в житті я бачила».

У пам'ятні 50–70-ті чиновниками з міністерства, художніми радами в Києві та Опішні нещадно викорчувалися віковічні засади художності та національної форми й саме прагнення високого традиційного і, насамперед, регіонального українського образотворення в народній іграшці. «Били» її: «Не той стиль», бачте, творить. Застаріле, не опішнянське. Докоряли за «старомодність», що робить без «новаторства». А то ж так ліпила її мати! Традиційне спрадавен — високо-

Дослідники археологічних культур: трипільської, доби неоліту аж до палеоліту, у житлах тодішніх мешканців знаходять дрібну скульптурну пластику — праобраз народної іграшки, яка слугувала оберегом, божеством, що сприяло врожаєві, достаткам, була і символом жертви, і образом вищої сили. Хоча сьогодні цілковито очевидні втрати в народній іграшці та й забуто обрядово-магічну ритуальність дій давніх міфологічних сюжетів, проте образно-мистецькі засади фігуративної пластики з часів доісторичних через невідомих талантів донесено до наших днів.

Неначе вся гончарська Опішня віків минулих і років прийдешніх — знімами і невідомими творцями — заповіла Олександрі Федорівні Селюченко втілити всі умільства ліплення в глині та розписування, усі секрети майстерності опішнянського стилю, нескінченне розмаїття тем і образів, розкіш пластичних тонкощів, одержимість праці, невпинні пошуки потаємного мистецького дива, бунт проти ремісницького самовдоволення у художній творчості гончарювання. І дійсно: народившись у гончарській родині й перебуваючи в атмосфері щоденної праці її батьків з глиною, частих спілкувань у їхній хаті майстрів гончарного ремесла, Олександра Селюченко в дитячому віці понадсвідомо вбирала в себе таїнства священної маститих професіоналів. У свої 6 років, сидючи біля матері за роботою, вона вже підкоряла уяві опішнянську глину. Материнська наука стала їй нерозмінним скарбом високої майстерності образотворення. Закінчивши дво-

річну школу гончарства при Опішнянському заводі кераміки (там оволоділа ліпленням й регіональним письмом — тематичним розписом по кераміці), вона все життя віддала цьому заводові й опішнянській глині.

Мимоволі згадується розповіджена в народі давня популярна приказка «Не святі горшки ліплять», яка не применшує ремесло гончарське, а, оперта на високу майстерність безіменних умільців, зводить відданих цьому «хитрому» ділу в ранг посвячених таємницям великого мистецтва.

До праці на заводі вона ставилась як до творчого процесу, а керівництво поводитися жорстко: посадило її на конвеєрний потік задля плану, всіляко пропагувало нехудожню гончарну продукцію й видавало за неї винагороди. Роки, віддані глині, були їй раєм і пеклом, святами, а найбільше — чорними днями розчарувань і гірких сумнівів. Невпинні пошуки для неї оберталися великими стражданнями.

Гончарка сформована народною звичаєвістю, етикою, поетичним світом сільського буття, приказками, гумором, піснями полтавського краю, степовою безмежною мудрістю у сприйманні навколишнього, що в її творчості вилилося струменями розкуто-урівноваженої пластики, глибиною віднайдених форм.

На перший погляд, здавалося б, той гумористичний світ українського буття (довершено виплінені козаки,

ляді філософських одкровенів: «Ніхто не зрозуміє, що я прожила однією глиною, це було основне у моєму житті». Таїну художнього як невинності силу живлющої води вона розкриває через єдність душ: «Мистецтво вічне, воно переходить із рук у руки». І виглиблює поняття форми й змісту своїми роздума-

естетичний канон не допускали до заводу. То ж чи могли за таких умов бути у неї учні?..

Завдяки письменникам, художникам і дослідникам народної творчості життя геніальної малярки Катерини Білокур і її жертвона жага малювати фарбами стали тепер для широкого загалу шанувальників мистецтва національною легендою. Другою легендою в нашу суспільну свідомість вже увійшла гончарка Олександра Селюченко. Обидві наділені літе-

ратурним талантом, народною мудрістю відчувати духовну силу у творах вселюдської культури. У листах К. Білокур неначе небесним світлом висвітлюється затаєний і нуртуючий геній української жінки. О. Селюченко, звертаючись до друзів, поринає у глибини душі своєї, акумулює сердечні переживання, розлитий біль за втраченими цінностями народної культури, зруйнованими храмами — і вихлюпує передумане у листах і спогадах так вражаюче й страшно, як писав новели Василь Стефаник про трагізм душі українського селянина західних земель. Олександра Селюченко повідала сучасникам драму душі творчо наснаженої, залюбленої, зачудовано-поетичної. Української. Сповитої жагою виплілювати високомистецькі образи.

Архетипічні джерела бурхали в ній: шукання внутрішнього руху пластики, різнокольорових глин, емоційної виразності стильової чистоти й смислового наповнення. Чула гончарну правому предків і невідступно вишуквала своїх слів-думок для єднання в художнім процесі з ними. Непогамована спрага явити найдосконаліше витискає гіркоту власних зізань: «Бачу, уявляю, чого бажаю у творчості, але це марево нездійсненне ніколи».

Навидовижу зачаровуюча метафоричність фольклорних образів О. Селюченко викликає у пам'яті — як аналогі — скульптурну пластику народів Африки — такі схожі для української іграшки могутні скульптурні об'єми, продиктовані багатовіковими канонами образів їхніх божеств, духів невидимих, родових тотемів і предків.

Олександра Селюченко наснажливо вишуквала — де-не-наче поза уявою своєю, з-поза Вічності самої, — тайнствами порухів своїх чаклунських пучок видобувала архітектоніку задуманого образу, рухливість форм. Генетична пам'ять вела творче єство майстрині до того шляхетного передзвону гончарних форм, їхньої пливкості в єдиному річищі художності, що притаманне й Остапові Ночовнику та багатьом безіменним попередникам їхнім. Народна творчість — як неосяжна духовна субстанція — суцільно виткана з образів. І ними наповнено весь навколишній світ. Вони є причиною і змістом всіх речей і явищ. Людина перебуває серед образів невідступно, як тільки спрямовує себе у безмірні мислення. Філософія творця — оте мудре начало, закладене в людині, утримує рівновагу сприйняття нею навколишнього і вищі сфери світобудови. Лише людині послано космічним Розумом чинити добродійства і нести в собі велич божественної суті самого Творця.

З Іваном Біликом Олександр Селюченко по-особливому лучать (вони багато років працювали поруч в одній кімнаті) і висока майстерність, і монолітність пластичної мови, і стоїчна самопова-

та гончарському ремеслу, і бенкетний трепет душі, і гіпнотичне вигранювання гончарського дива — заповітного мистецького ідеалу за предківськими, опішнаними канонами естетики. Перебуваючи у хвилюючому потоці світу образів із найглибших шарів народної пам'яті, — не з побаченого у навколишньому, а з уявленого — вони нагромаджували магнетичну силу високого мистецтва. Природно, що Білик і Селюченко видивлялися духовним зором у своїх попередників — старих майстрів цих мистецьких таємниць, од них переймали могутній струмінь творення регіональних канонів і ставали висуваними ланками сув'язі поколінь — потужно розширювали плін інспірованого дивотворення. Натхненне переживання стану своєї причетності до царства Гармонії. Ясно-видіння естетично-образної матерії — виоформлення мистецької дійсності. Гончарка, певно ж, і сама не відала, що своєю невичерпною уявою (мов птахів у політ, випускаючи все нові і нові образи баранців, коників, величавих левиків з різнофактурними гривами) була потаємним генератором невідступних шукань монументальної пластики фігуративної кераміки опішнаних гончарів, котрі оточували її у заводській майстерні.

В Олександра Ганжі та Олександри Селюченко — рідкісна спорідненість душ і спілкування сердець. Образно-містичне осердя творчої уяви. Їх єднає міфопоетичне скульптурне мислення — виняткова простота і досконалість первісних гончарних форм, архаїчна символіка, довершена пластичність художньої мови, архітектонічне образотворення. Рух

творчої енергії, невіддільної часові, — понадсвідомі вирування пластичних художніх засобів, невинні пошуки надреального — міфологічного змісту образів (первісне дихання образотворчості) у них обох проступає в архетипах естетичних канонів, у первісному відчутті форми як уособлення народного духу.

У закодованій системі духовних координат — у чотирикутнику трипільської космоенергії — обоє вивершили найбільшу музику форм народної скульптури. О. Ганжа й О. Селюченко — два степових космоптахи-деміурги, задивлені у зоряні світи. Божою любов'ю наснажені. Вогнем небесним висвітлені. У гончарській глині, мов у криничній воді, залюблено хлюпалися — поріднилися.

Їхній внутрішній лет — у безмежні світи.

Їхня велика мрія — досягнути Найвище Небо.

Незворушність у височинах і всеуміщувальність пережитого душами.

О. Ганжа, І. Білик, О. Селюченко сягнули рівня найвищих мистецьких вершин у пластичній скульптурного мислення, виглибили мистецькі основи народного гончарства як велику духовну культуру

українців. Знаковість гончарної пластики — як художньої мови у роботі з глиною — вилонюється з душі творця системою образів (архетипів, прапервнів) космологічного змісту дій, а символіка художньої творчості, за В. Вернадським, «виявляє космос, що проходить крізь свідомість живої істоти».

О. Ганжа, І. Білик, О. Селюченко володіли імагінативним пізнанням — вищим ступенем ду-

ховної роботи. Занурюючись у символічні образи і натхненно переживаючи їхню появу та піднесення входження в їхню правікову сутність, душа творця долучається до потоку древніх містерій, аби самій відчуті їхні імпульси і вловлювати божественні субстанції Вічності. Інтуїція митця прагне

явити потоки образів метафізичного світу. Задля цього відбуваються пошуки тонкощів пластичності, могуття скульптурних форм. В архаїчних образах втілюються космоетичні містерії світобуття.

Імагінація живе у душі, не торкаючись свідомості, як енергія, що наповнює уяву праобразами народної пам'яті і стає основою всієї художньої творчості як такої. Вона оживлює мислєформами і настроєм творення, доторкнувшись до правікових глибин духу народу. Творці інспірують еволюцію народу, людства. Несповідане Провидіння веде творця до здійснення мети.

В останні роки — 80-ті — Олександра Селюченко приїздила щорічно до Києва у Музей народної архітектури та побуту на весняні та осінні ярмарки зі своїми творчими набутками, оприлюднюючи ними клективний дух багатовікової Опішні. На сповідь до найуважніших поціновувачів. То були імпровізовані вернісажі її рукотворних скарбів. Іще гостріше усвідомить вона парадокси доби і напише в листі жорстоку правду: «Зникнуть майстри, як мамонти на землі... Закопують у Києві на ярмарці: кажуть, що традиційне не потрібне в салонах...»

Листи-одкровення, листи-роздуми чи нещадні аналізи власної мистецької практики відкривають особливості її духовних нуртів, тривог, переживань незахищеної жіночої долі. (Як відомо, К. Білокур ще за життя була визнана, пошанована, мала виставки, урядові нагороди, а О. Селюченко цього не знала.)

«Ніхто не зрозумів мого вогню до ліпки... Тепер треба мучитися за те, що так любила творчість». Ота Приймаченківська свята жага вилити себе всю на добро людям — нести радість своїм рукотворним — вихлюпується в одкровеннях О. Селюченко: «Рада б я усім людям прихилити небо, аби лише люди були здорові». «Більшу частину життя я жила для людей. Де тільки могла, допомагала їм». А її болячки різні («нерви шугають»), страждання душевні руйнують творчі плани. Відчувала, бачила, що в Опішні вона була нікому не потрібна. Наче ніхто.

Як Шевченка самотина його останніх днів («сиди один в холодній хаті, нема з ким тихо розмовляти, ані порадитись...») так і її багато років супроводжувала жорстокою мачухою, часто гасила високий політ творення й, безсумнівно, вкоротила віку — «з'їла мене самотність...»

А Вищі Сили неба послали їй непогасний вогонь любові до глини й навіть віддати ціле життя на добру славу народові рідному в прадавній гончарській ділі. Дух гіпнотизуючого великою українського стилю, що, мов тою весняною світлоносною лавиною, одвічно несе зчеплені між собою прапервні космологічних осягнень з глибин пам'яті народної, виточив її образну мову, наповнивши народною Правдою, правіковою мудрістю, божественною Красою — магією дива неосягнутого. Од Світла народилася для осяйного свята душі розсіяти велику радість творчості. Вона, філософ-стоїк, зауважує друзям: «Іду на той світ без страху. Усміхаюся». Такою вона була у домовині 24 червня 1987 року. Свята у праведних трудах і у невичерпній любові творити нове, шляхетне, вічне.

Відчувала, що у свої іграшки вона вкладає душу живу, всі святощі гончарських досягнень, і вони їй — діти найдорожчіші. Правдиві: «Мої герої бережуть мене і все мовчать. Лягаю спати — прощаюся з ними, встаю — вітаюся. Це все моя родина». І додає: «Тяжко мені, одинокій, відправляти свої вироби... Мовчимо. Однією душею розмовляємо».

У цім світі вона була самотня, як Земля, щедра, стражденна, миротворна. Променистою зіркою високо стояла сама над со-

бою і не збагненою нами полетіла у вічну казку благословенною Жар-Птахою осявати нашу духовну Галактику, в райські сади народної пам'яті. Хоч за всі роки творчої праці Олександра Селюченко, як і Іван Білик, не мала персональної виставки в Києві. Для України вона ще не пізнана, не осмислена і належно не поцінована національним загалом.

Вона плекала в собі візирець моральних якостей українки, зачерпуючи чистоту й аристократизм проявів людського у світовій літературі, класичній музиці, інтегруючи в єстві своєму відчуття божественного — Красу, Гармонію, пресвітлу Радість, засвоєні з мудрої науки Григорія Сковороди.

Усе своє життя О. Селюченко несла в душі (мов закляття чиєсь чи уготовану кимось заздалегідь) драму української жінки, якій випало пережити два голодомори (у пам'ятному 47-му возила свої твори у Білорусію, там охоче їх брали, і тим їхня родина вижила), страшні роки Другої світової війни і невідступну самотність. Таїла в собі спопеляючу душу незахищеність жіночої долі, непереборні переживання щоденних людських взаємин і творче невдоволення, а водночас у своєму єстві сконденсувала самопожертву і стоїтичне служіння своєму призначенню посвяченої у чин творця гончарських чарів та виснажливі думкишукання мистецької досконалості й Гармонії. У музичних ритмах гончарської пластинки її величезної галереї образів, у натисках пучок увічнів живий трепет душі одержимої, збентеженої Красою і самовіддано творючої Красу.

Вкладаючи весь досвід (як набутий багаторічною практикою, так і перейнятий од попередників), вона вивершила монументальний стиль народної іграшки кінця XX століття і утвердила її культуру як високе мистецтво українців.

Не залишила вона по собі учнів, послідовників ревних. Чи ж не спиниться на ній прадавня традиція творити художньо досконалу іграшку як правікову винятково мистецьку цінність нашу? А чи буде Опішня завтра творчим осередком, хоч там і діє тепер музей взірців всеукраїнської кераміки? І чи прийдуть колись диво-іграшки новітньої Олександри Селюченко до кожної дитини міста і села, як це було в чаклунів-трипільців ще в VI тисячолітті до н. е. (буквально в кожному житлі дослідники знаходять дрібну зоо-антропоморфну пластику) і в XVIII–XIX та й ще у XX століттях?..

У когорті видатних імен Остапа Ночовника, К. Білокур, О. Ганжі, М. Приймаченко, І. Білика Олександра Селюченко у славила велич українського народного мистецтва у цілім світі.

Олесь ФИСУН.
Світлина автора

ТАРАСОВА ГОРА, КОБЗАРЕВА

140 років тому

Київ проводжав до пароплава «Кременчук» Кобзареву домовину — 7 травня за старим стилем Дніпро став тією артерією, що мала віднести найдорожчу українську кровину — душу української нації — ні, не до місця вічного спочинку, — до обителі українського духу. Замкнувши свої земні кола і перебувши посмертні випробування в мерзлій сант-петербурзькій землі, Тарас Шевченко повернувся в Україну, на ті землі, де мріяв знайти життєвий спочинок, та знайшов вічний спочинок тілу. Душа ж його, віднесена на небо і в краї вічного спокою виборолала святе право — трудитися в ім'я України, бо судилося йому стати атлантом, котрий тримає духовне небо нації, бо його «Вічне слово поезії живе, не вмирає — доки сонце світитиме, доки місяць сяє...»

Дві доби перебувала домовина в Канівському Успенському соборі, а 10 (22) травня о третій годині пополудні в церкві

«Батьку Тарасе! Чи чуєш ти, що робиться тепер на Україні? Чи чуєш ти, як Україна рве і мече свої кайдани?»

Книга відвідувачів, 18 серпня 1917 року

ревої могили, чотириметровий дубовий хрест став у головах «заввишки два сажени». Велика подяка невтомній дослідниці і охоронниці Тарасової гори, авторці «Слова Просвіти» Зінаїді Тарахан-Березі, яка по слову — з величезної кількості документальних, історичних, літературних, мемуарних і фольклорних джерел збрала і написала для нас історію Шевченкової могили — книгу «Святиня». Завдяки їй українці дізналися, що російська імперія і після смерті продовжувала переслідувати Тараса Шевченка, переслідувала могилу Кобзаря. Але на хрест, що вінчав її, не посягала.

Хрест Кобзаря «дошкульно

канати та ланцюги, стягли його з постаменту. Білий чавунний хрест, що майже сорок років вінчав оновлений надгрібок поета, було розбито і повалено — його падіння, його стогін «струсонував Тарасову гору», пише очевидець. Струсонував він і Україну, яка з Боговідданої, чесною землею християнської враз стала країною вандалів, що покотила ницим революційним бронепоездом по могилах, нащадках, по церквах, по національних святинях, і тривало це до нинішнього, уприсутненого нами часу...

Прости нас, Господи, за дії, що постають ще й за таким свідченням: «Кільце при падінні

одслужили панахиду. Протоієрей Гнат Мацкевич у своєму прощальному слові сказав: «Сей в Бозе — почивший муж не искал чести и не прельщался славою мирскою... а главное, то известно, что был он добр и набожен, был глубокий христианин, горячо преданный вере и церкви; охотно и с радостью выполнял все обряды, правила и обычаи православной нашей церкви. Упокой, Господи, душу раба своего Тарасия!»

Вы, окружающие ныне гроб его, — братья и родные покойника, — вы молитесь об нем и вся Малороссия, — сотни тысяч народа, для коего он был и есть так мил и так дорог!

Ежели бы возможно было нам... возвысить голос свой до того, чтобы услышал нас весь край здешний — обеих берегов Днепра... то сотни тысяч людей, вместе с нами, в сии же минуты принесли бы горячие молитвы ко престолу Всевышнего судии небесного об упокоении души в Бозе — почившего раба Божия Тараса...

Но прах его здесь, — у нас; но дух его обитающий во обители отца небесного, витает здесь; здесь на одной из самых высоких и крутых гор днепровых упокоится прах его, — и, как на горе Голгофе, виденой (всем) Иерусалимом и Иудеею,

подобно кресту Господа, водрузится крест его, который будет виден издалека! Взирай, Малороссия, на могилу Тараса Шевченка; — взирай, и молись!...

І, як зазначає Григорій Честахівський, перший безкорисливий доглядач і опорядник Кобза-

муляв очі» радянській владі. І вона послала проти нього комнезамівців з металевими молотами.

Першого травня 1923 року комнезамівці зі співом «Інтернаціоналу» накинувши на хрест

хреста розбилось на частини. І місцеві жителі розбивали його потім на ще менші частини і використовували для нагрівання в печах і поміщення в жлуктах для виварювання білизни». В яру валявся уламок хреста з написом: «Шевченко»...

Як зазначив у своєму «Щоденнику» Сергій Єфремов: «Многостраждальная Шевченкова могила: як вона одбиває на собі історію України».

СВЯТИЙ ОБОВ'ЯЗОК УКРАЇНЦІВ

Як відомо, Стара Громада, правонаступницею якої є наша «Просвіта», опікувалась могилою Шевченка. Саме до представників Громади Євгена Чикаленка, Володимира Науменка звертався у 1918 році Симон Петлюра, тодішній Голова Київської губернської управи, закликаючи упорядкувати Велику Могилу. Державна комісія, очолювана С. Петлюрою, побувала в Каневі і виробила свої пропозиції, першим пунктом яких зна-

ЦЕРКВА, ЗАПОВІДНИЙ КАНІВ

Перший Шевченківський меморіал на Чернечій горі. 1885 рік.

чилося: заради збереження національної святині не треба зупинятися «перед великими на те видатками». За його дорученням було розроблено і виго-

України. Виявляється, їй вдалося розшукати свідчення Василя Короліва про бажання Симона Петлюри бути похованим біля підношви Тарасової гори, як він висловився «У Тараса під ногами...» Що ж, можливо, колись воля Симона Петлюри здійсниться...

Ні громадянська, ні Велика Вітчизняна війни не минули Тарасової святині, — фашисти пограбували та винищили багато цінних експонатів. Тяжко складалися і долі працівників заповідника та музею: було їх і по тюрмах, і по гулагах...

Відвідувачі Шевченкової могили не раз цікавилися, де подівся хрест. Екскурсоводи ніяковіли, бо не могли розповісти всієї правди про

лошено закон про те, що могила Тараса Шевченка є національною власністю. Люди відгукнулися на заклик держави і радо здавали пожертви на упорядкування та утримання національної святині. Тоді ж товариство «Просвіта» активізувало всі свої осередки на збір коштів до «Фонду на упорядкування могили Шевченка». Та нові часи жорстко розбили найкращі людські сподівання і пориви. Як відомо, вже через п'ять років новітні фарисеї зруйнували навіть історичного хреста...

Говоримо про Симона Петлюру з пані Зінаїдою Тарахан-Березою, завдяки якій підготовлено цей матеріал, йдучи вулицею з давньою назвою Монастирок, ще й тому, що 25 травня нинішнього року минає 75 років від дня вбивства в Парижі (1926) більшовицьким агентом справжнього патріота і великого сина

поневір'яння хреста (вірніше, його уламків). Стараннями тодішнього директора Л. М. Данилова і з допомогою М. Т. Рильського в 60-ті роки уламок хреста з написом «Шевченко» повернули на Тарасову гору. Реставрували його і встановили біля музею лише напередодні 175-ліття від дня народження Т. Г. Шевченка. Там він стоїть і понині — чорний, чавунний. Тільки літературні згадки доносять до нас відомості про той час, коли сяюча, світлоносна білість Шевченкового хреста примушувала навіть випадкового подорожнього «зняти шапку при вигляді цього простого, але такого глибоко повчального символу

страждання і любові» (Микола Златовратський, 1898 р.).

Отож, не передвиборчою «агіткою» Українського народного руху, не забаганкою голови «Просвіти» народного депутата України Павла Мовчана є його ідея про спорудження каплиці біля Тарасової гори, про скорішу реставрацію і встановлення білого хреста на могилі Кобзаря у рік 140-річчя з дня його перепоховання та десятої річниці незалежності України. Цю ідею схвалили тисячі людей, десятки патріотичних партій, всі просвітянські організації, українці з

за кордону. «Якщо нас, українців, 70 мільйонів у світі, — каже Павло Мовчан, — то, пожертвавши по одній гривні, ми можемо звести достойну Кобзареву

ко, Ігор Юхновський, Микола Плав'юк, Валерій Асадчев, Іван Засєць і ще багато інших. Окреме слово варто сказати й про тих, хто приїхав вшанувати Кобзаря як посланець власної душі. Це вони завітчали могилу весняним квітом і квітом українських пісень, бо були єдинодушні у своєму бажанні вшанувати Великого Українця, Великого Поета, Великого Християнина. Як сказав Патріарх Філарет, «ми поставимо хрест і побудуємо каплицю, щоб кожен міг піднести свою душу в молитвах і помолитися за Тараса Шевченка. Бо національна ідея, яку очолює він, як геній нашого народу, мусить надихати нас на те, щоб постала українська Україна. І тоді постане Єдина Помісна Українська Церква і буде визнана в світі. І хай Господь наш Ісус Христос допомагає нам в цій ідеї».

Хрест на місці майбутньої каплиці було встановлено і біля нього ж розпочато збір коштів

на її спорудження. Віднині ми постійно повертатимемося до цієї теми, яку означуємо словами: Тарасова гора. Кобзарева церква. Заповідний Канів.

...Прощалися з Тарасовою горою, з хрестом, що означив місце майбутньої каплиці Покрови Божої Матері і мимоволі згадувалися Шевченкові слова, звернені до покровительки християнської України:

Все упованіє моє
На тебе, мій пресвітлий раю,

На милосердіє твоє,
Все упованіє моє
На тебе, Мати, возлагаю.
Святая сила всіх святих,
Пренепорочная, благая!
Молюся, плачу і ридаю:
Возри, Пречистая, на їх,
Отих окрадених, сліпих
Невольників. Подай їм силу
Твого мученика сина,
Щоб хрест-кайдани донесли
До самого, самого краю.

Любов ГОЛОТА
Київ — Канів

Фотоілюстрації
Петра Гончара

Автор публікації висловлює велику подяку автору книги «Святиня» Зінаїді Тарахан-Березі за надану інформацію.

церкву — церкву єднання, церкву братолюбства, церкву власної перспективи, яка б свідчила, що ми — народ з Богом, що поняття Бог і Україна єдині.

В поминальних заходах на могилі Тараса Шевченка взяли участь відомі політики, народні депутати, державні діячі. Їх імена відомі: Павло Мовчан, Юрій Костен-

Збір коштів «На Кобзареву церкву», розпочатий у Каневі 20 травня, продовжили кияни біля пам'ятника Шевченку 22 травня.

УКРАЇНЦІ!

Якщо Ви хочете взяти участь у спорудженні каплиці, подаємо вам потрібні реквізити:

МІЖНАРОДНИЙ
БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД
«УКРАЇНСКА РОДИНА»

Україна, 03042, м. Київ,
вул. Івана Кудрі 13/2
Код ЗКПО 21709106
Тел./факс: 38 (044) 250-96-57

Добровільні пожертви
«На Кобзареву Церкву»:
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ
«Київ», МФО 320401

ІВАН ПЛЮЩ ПРО СИТУАЦІЮ В ПАРЛАМЕНТІ І В ДЕРЖАВІ

Іван Плющ

Іван Плющ замість традиційного вступного слова, в якому на щопонедількових прес-конференціях зазвичай повідомлялося про зроблене Верховною Радою за минулий тиждень, 21 травня виклав свої міркування про причини продовження економічної та політичної кризи в Україні.

На його думку, всі проблеми України випливають із загального стану і свідомості нашого суспільства. На відміну від інших країн, наприклад, Польщі чи держав Прибалтики, економічні та політичні реформи в Україні були, як висловився І. Плющ, «не востребовані». Справжніх ринкових реформ ніхто у нас не чекав. Правда, більшість суспільства нині розуміє, що альтернативи реформам немає. Немає, правда, також і підстав говорити про існування справжньої кризи. Говорити слід про існування даваних хвороб. Однією з подібних хвороб є така: «зразу робити, а потім думати». Ось і зараз: повалили уряд Ющенка, «а тепер думають, кого обрати, бо, як з'ясувалося, це питання складне. Тепер видно, що й Президент не готовий до подолання урядової кризи. Коли щось робиш, то треба про державу думати. У нас часто думають про себе. Ось і сьогодні на засіданні Погоджувальної ради ніхто про уряд і не згадав. Передусім запропонували розглянути проект закону «Про вибори народних депутатів». А вже виборча кампанія вже на носі і про себе депутати мусять подумати».

Іван Степанович принагідно повідомив, що на Погоджувальній раді було вирішено знову поставити в четвер на голосування закон «Про судову систему», оскільки минулого четверга він не був підтриманий більшістю депутатів.

Голова Верховної Ради висловив жаль з приводу розпаду пар-

ламентської більшості. Детонатором цього розпаду він назвав появу так званих президентських і урядових фракцій. На думку спікера, основну долю вини за розвал «більшості» несуть урядові фракції. А тепер вони, бачите, кажуть: «Ми уряд не валили», то тепер брати участь у виборах нового прем'єра не будемо. — Я розцінюю таку позицію як невірну, — сказав І. Плющ. — Зруйнувати було легко, а створити тепер, як з'ясовується, важко. Одні були за Ющенка, а інші проти. А тепер, ті, що були проти, не мають достатньо сил, щоб обрати нового прем'єра, а ті, що були за, не хочуть брати участь у виборах». «Перед тим як знімати, треба було думати», — сказав спікер і пояснив, що швидке обрання прем'єра, беручи до уваги характер політичних сил, які підтримують двох основних претендентів на цю посаду, можливе лише в тому разі, коли А. Кінах та С. Тигіпка домовляться між собою. Якщо ні, то тоді треба буде комусь із них домовлятися з комуністами. І. Плющ не підтвердив чуток, ніби у парламенті створюється велика фракція «під Ющенка», бо така фракція тепер йому не потрібна. Таку фракцію Ющенко мав створювати раніше.

Одна з журналісток запитала, чи згоден Плющ пожертвувати своєю посадою заради того, щоб урядова криза була подолана швидко на основі вже домовленого «пакету», згідно з яким заради обрання потрібного їм прем'єра олігархи пожертвуватимуть Плющем і віддадуть комуністам посаду голови парламенту. І. Плющ на це сказав, що він такого пакета не бачив, але про нього чув. Реакція спікера була цікавою: «Так пакет же розірвався. І треба ж знати, заради чого я маю жертвувати. Нема заради чого.»

І. Плющ так охарактеризував перспективу, за якою після спроб обрати прем'єра буде призначено виконуючого його обов'язки аж до нових парламентських виборів: «Якщо після шістдесяти днів після висловлення недовіри Ющенкові нового прем'єра не оберуть, то буде призначено виконуючого його обов'язки. Україні і нікому в Україні така перспектива не потрібна, але ми до неї близькі. Ми вже колись мали виконуючого обов'язки». Спікер, звичайно ж, натякав на Ю. Зв'ягильського.

Торкаючись теми Г. Гонгадзе, спікер повідомив, що Генеральна Прокуратура готова наступного тижня зробити у Верховній Раді повідомлення про стан і наслідки розслідування справи. Тепер інформацію має робити і Міністр внутрішніх справ, оскільки його

версія відрізняється від версії прокуратури. Міністрові вже надіслано пропозицію готуватися до виступу у парламенті.

Оцінюючи призначення В. Чорномірдіна послом, спікер сказав, що визначальною тут є та обставина, що В. Чорномірдин добре знає господарські комплекси обох наших країн. Якщо він домовиться

з українцями про справді взаємовигідне співробітництво, то від цього виграють обидві країни. Як-що ж буде намагання показати, що хтось головніший, чи старший, то користі від цього призначення ніхто не матиме.

Відповідаючи на питання про можливість прийняття нового регламенту Верховної ради з метою боротьби з розгулом «чародеевщини», І. Плющ підкреслив виняткову важливість прийняття закону «Про регламент Верховної Ради». Проте він твердо переконався, що нинішня Верховна Рада не спроможна прийняти такий закон.

Один журналіст поцікавився, чи не впливає та обставина, що досі не прийнято Земельний Ко-

декс, на хід реформ на селі. І Плющ відповів ствердно, але цей факт, на його думку, не є вирішальним, бо все, зрештою, визначається тим, чи місцеве начальство прагне проводити реформи. Спікер принагідно повідомив, що Земельний Кодекс планується прийняти у 2-му читанні вже наступного четверга, тобто 24 травня.

Прес-конференція Голови Верховної Ради не відзначалася властивою для нього бадьорістю, а швидше засвідчила, що настрої його невеселі і навіть песимістичні. І як справі зарадити, він також не знає.

Юрій ГНАТКЕВИЧ

РЕГІОН

СОЦІАЛ-ДЕМОКРАТИ ПАТРОНУЮТЬ БУКОВИНУ. ГОЛОВА КРАЮ КАЖЕ, ЩО ВІД ЦЬОГО ГОЛОВА НЕ БОЛИТЬ

Чим завершиться протистояння на Буковині тамтешнього губернатора Теофіла Бауера і соціал-демократів, передбачити, здавалося б, не важко — СДПУ(о) колись таки «підє» з посади керівника області і остаточно закріпить свої позиції в регіоні. Але інтрига в тому, що цей прогноз вже кілька разів поспіль мав ось-ось справдитися, та віз і нині там: соціал-демократи — в офісі навпроти будинку держадміністрації, все ще благополучно очолюваної Т. Бауером, а президент Кучма ніяк не збереться пожертвувати місцевим лідером, скільки цього б відверто не вимагав від нього віце-спікер В. Медведчук. Одне можна передбачити стовідсотково: шанувальники політичного цирку на гастролях у провінції розчарованими не будуть.

Віктор Медведчук

В 1999-му СДПУ(о) офіційно взяла під свій патронат Чернівецьчину. Чому власне її? Розмірковування деяких місцевих видань на тему прикордонного статусу області (як і Закарпаття, вже остаточно «запатронованого» соціал-демократами) і її природних багатств — наприклад, деревини — заслуговують на увагу, але не більше. Традиційно дотаційний край може цікавити «есдеків» як своєрідний експериментальний майданчик — що вдалося на Буковині, може вдатися і в Україні. Чернівецьку область, до речі, чимало політологів не даремно порівнюють з мікромоделлю нашої держави — тут вам і своєрідність географічного розташування, і багатонаціональний склад населення, і завжди актуальні територіальні претензії сусідів. До того ж, саме Буковина свого часу виплекала комсомольський талант Олександра Зінченка, одного з сьогоднішніх соціал-демократичних лідерів. Гріх не використати таку обставину, що й було зроблено партійцями. Невдовзі регіональна філія прозвітувала центрові про третє місце за чи-

сельністю в області.

Але в чому ще виявлявся патронат над нею, невтаємниченому спостерігачеві сказати важко. Хіба що СДПУ(о) час від часу тишить не надто вибагливу стадіонну публіку в Чернівцях безкоштовними концертами естрадних зірок, переважно російських. Акції широко рекламуються заздалегідь і проводяться за фінансової і організаційної підтримки столичних керівників. Підключається програма «Мелорама» з каналу «Інтер», про який зайве нагадувати, кому він належить.

Наприкінці квітня цього року про відставку Теофіла Бауера, що станеться «не сьогодні-завтра», у Чернівцях не говорили хіба що німі. Невдовзі перед тим, як уже було сказано, віце-спікер виголосив відому заяву СДПУ(о). Відтак почалися розмови на тему кандидатури нового губернатора, одним із претендентів називали сьогоднішнього першого заступника голови місцевої філії СДПУ(о) і, як написано у нього на візитці, помічника-консультанта депутата В. Медведчука, Миколу Жука. На що останній реагував, як і годиться, здивованим «вперше про це чую».

Офіційна версія конфлікту між соціал-демократами і губернатором — невдоволення його кадровою політикою. А саме — губернатор звільнив з посади свого заступника Михайла Папієва, секретаря СДПУ(о) на Буковині. Цій події передувала губернаторська заява в 1999 році про департизацію, з якою не погоджувався М. Папієв. Після звільнення він позивав губернатора до суду, справу було передано до Конституційного суду, — що він вирішив і чи вирішував взагалі, наразі невідомо. Услід за Папієвим «полетіли голови» і багатьох працівників районних адміністрацій, теж членів СДПУ(о). Але розголос, зрозуміло, було створено у першу чергу навколо особи колишнього заступника.

Губернатор каже, що судом не дуже-то переймається і питання скорочення колишнього заступника не лежить в політичній площині. Хоча б тому, що:

— Жодних кроків до конфронтації з СДПУ(о) я не робив. А взагалі я проти того, щоб будь-яка партія не працювала з владою, а робила собі імідж на фактах негараздів у економіці чи соціальній сфері, «викриваючи» їх винятково як «заслугу» влади. Коли ми підвищили тарифи на житлово-комунальні послуги, я законірно сподівався критики від комуністів чи соціалістів, але до них раптом дуже активно приєдналися соціал-демократи, що й продемонстрували на шпальтах підконтрольних чернівецьких

ЗМІ. Хоч таке рішення було прийнято і в інших областях, у нашій — із затримкою рівно на рік.

Мені здається, що і заява віце-спікера прозвучала у відповідь на запит місцевої філії — мовляв, звільнивши Бауера, і партія зросте у 5–6 разів. Відчувається нестача простору для СДПУ(о) — економічно потужні регіони України, насичені політичною елітою, на кшталт Львівщини чи Дніпропетровщини, давно перебувають під впливом інших партій. Тим часом як у нас політична еліта захоплена вирішенням тільки своїх інтересів — цілком сприятливим умови для того, що спробувати зайняти місце керівної і спрямовуючої.

Попри це, я готовий до співпраці з соціал-демократами, врешті, вона ведеться і зараз. Звичайно, я не називатиму конкретних імен.

Тим часом Микола Жук озвучує претензії своєї партії до губернатора не лише кадровими питаннями:

— Як економіст я вважаю його політику в галузі економіки цілком некомпетентною, те саме можемо сказати і щодо проблем повернення до життя підприємств колишнього військово-промислового

Теофіл Бауер

комплексу. Крім того — раніше на найбільшій у державі чернівецький Калинівський ринок з'їжджала вся Україна, зараз пріоритети захопила Одеса. Чому до цього допустило керівництво області?

Ми володіємо інформацією, що кошти на соціальні виплати зараз витрачаються не за призначенням, детальніше про це буде повідомлено в місцевій пресі.

Втім, сьогоднішній обмін люб'язностями сприймається як розминка перед майбутнім бием, який називається виборами. СДПУ(о) відверто заявляє, що вже має своїх кандидатів на усі керівні посади, починаючи від сільських голів. Губернатор робить вигляд, що голова у нього з цього приводу не болить...

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ВІД ВИБОРІВ ДО ВИБОРІВ

НАТАЛЯ ВІТРЕНКО РОЗПОЧИНАЄ ПЕРЕДВИБОРЧИЙ ВОЯЖ З ЧЕРКАЩИНИ

Давно відомо, що вибори починаються задовго до офіційного старту.

В рамках «предстартового» туру нардеп Наталя Вітренко на початку травня відвідала Черкаси. На зустрічі з мешканцями міста у кінотеатрі «Україна» її, як завжди, супроводжував Володимир Марченко.

Гостя традиційно лаяла прем'єра Ющенка, колег з парламенту і президента, хвалила себе, своїх партію і доньку. Поділилася планами стосовно майбутнього, у якому державу мав би очолити Петро Симоненко, а Кабінет міністрів — вона сама. При-

цьому пенсія мала становити не менше 240 грн. Але тільки за умови реалізації її програми «Про запобігання національній катастрофі», яку, за словами доповідачки, вже успішно реалізує білоруський президент О. Лукашенко.

Візит нардепа в Черкаси, звичайно, не випадковий і, напевне, був своєрідною спробою «підтримати форму» напередодні виборів. Хоч політичний пі-ар, продемонстрований у Черкасах, наряд чи виявиться придатним для інших регіонів.

Вл. інф.

ТРИ ТИСЯЧІ БЮРОКРАТІВ ПРОТИ ТРИДЦЯТИ УКРАЇНСЬКИХ МУЧНІВ

Як відомо, «Просвіта» виступила одним з ініціаторів повернення суспільству і рідній історії правди про крутянську трагедію. Разом з іншими патріотичними організаціями ось уже понад десять років ми вшануємо пам'ять про героїв подій під Крутами в січні 1918 року, а саме — 29 січня, день, коли проти більшовицького війська Муравйова виступив студентський Курінь січових стрільців. Київські студенти і гімназисти мужньо протистояли муравйовським бандитам — солдатами їх назвати неможливо, бо, захопивши в полон 28 юнаків від 16 до 23 років, вони не просто розстрілювали їх, а кололи багнетами, розбивали прикладами голови, виколювали очі... Коли одного з юнаків підняли на багнетах, його зранені товариші, стоячи пліч-о-пліч, заспівали: «Ще не вмерла Україна», — пісню, що є нині гімном нашої незалежної держави.

Народний депутат України Павло Мовчан звернувся до Адміністрації Президента України з пропозицією встановити Указом Президента України 29 січня Національним днем героїв України. Подаємо відповідь першого заступника Глави Адміністрації Президента України Олега Дьоміна.

АДМІНІСТРАЦІЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Голові Всеукраїнського товариства
«Просвіта» імені Тараса Шевченка,
народному депутатові України
П.М. Мовчану

Шановний Павле Михайловичу!

В Адміністрації Президента України уважно розглянуто Ваше звернення щодо встановлення Указом Президента України 29 січня Національного дня героїв України.

За наслідками розгляду повідомляємо наступне.

Подвиг кількох сотень київських студентів і гімназистів, які 29 січня 1918 року ціною власного життя здійснили відчайдушну спробу зупинити наступ чисельно переважаючих більшовицьких військ, безумовно, заслуговує на вшанування.

Однак при цьому, на нашу думку, слід враховувати й такі обставини:

по-перше, день 29 січня по суті збігається в часі з датою 22 січня, коли на державному рівні відзначається День соборності України;

по-друге, події 29 січня 1918 року під Крутами асоціюються не з перемогою, а з поразкою одного з етапів українських визвольних змагань;

по-третє, дії Української Центральної ради, яка того трагічного дня намагалася за допомогою кількох сотень патріотично налаштованих юнаків-добровольців стримати наступ регулярних частин Червоної армії, були непередбаченими з військового погляду, а також — сумнівними з морального. Героїчну міфологізацію наслідків об'єктивно чи суб'єктивно виниклого в той час управлінського безладдя, зокрема безпорадності тодішнього керівництва держави в організації військової справи, навряд чи варто вважати продуктивною.

З огляду на вищезазначене, вважається недоцільним встановлення 29 січня Національного дня героїв України.

Це, звичайно, ні в якому разі не виключає вшанування страдницького подвигу молодих українських патріотів. На нашу думку, надалі у відповідних заходах більш активну участь мають брати як органи державної влади, так і представники державницьких політичних і громадських, особливо молодіжних організацій України.

З повагою

Перший заступник Глави
Адміністрації Президента України

О. Дьомін

Коментар. Так, звичайно ж, Крути, як і багато інших наших визвольних змагань на рідній землі — трагічна сторінка нашої історії. Скажімо так: наші Тернопіли. Але чому ж всесвітня історія навіки вписала на свої сторінки героїчні Тернопіли, а ми соромимося визнати, що кілька десятків свідомих, національно відданих молодій Українській Народній Республіці юнаків піднесли в своїй пожертві і мужності вище влади, вище помилок її, її моралі, її вміння чи не вміння боронити свою державу і свій народ?!

Не «міфологізація наслідків», а вшанування духу, сили і нескореності національно свідомих та патріотично вихованих українських юнаків — ось мета просвітан, які відзначали і відзначатимуть День героїв Крут, Національний день героїв України. Відновивши святкування Дня Радянської Армії — 23 лютого, Президент і його Адміністрація, бажаючи того чи ні, святкує день Муравйова і йому подібних московсько-більшовицьких посіпак, що заливали українську землю українською таки ж кров'ю. 23 лютого у розумних людей не викликає жодних асоціацій, скажімо, з 9 травня — Днем Перемоги, що є шанованим в народі святом. До того ж, ми маємо нині свої свята — День Українських Збройних Сил, День Українського Флоту... Та, мабуть, треба бути

справді українським патріотом, щоб зрозуміти, що є Крути в українській історії і в українській душі. Душа ж прорадянська буде адміністративно твердити, що кров, пролиту за незалежну Україну «навряд чи варто вважати продуктивною...».

КИЇВСЬКА МІСЬКА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Голові Всеукраїнського громадського об'єднання
«Україні — єдину помісну православну церкву»,
народному депутату України П.М. Мовчану

Шановний Павле Михайловичу!

Головне управління культури і мистецтв розглянуло Вашого листа щодо захоплення ченцями 56-го корпусу Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника та повідомляє.

Дійсно, корпус № 56, який знаходиться в оперативному управлінні Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника і з 1976 р. орендується відповідними службами Міністерства фінансів, був частково захоплений в січні ц. р. ченцями.

Ніяких рішень чи розпоряджень про передачу зазначеного корпусу УПЦ або іншим структурам церкви немає.

Самочинне захоплення ченцями Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври корпусу № 56 є грубим порушенням чинного законодавства про використання майна територіальної громади м. Києва, про що й було письмово повідомлено Єпископа Павла.

Користуючись нагодою, дякуємо Вам, шановний Павле Михайловичу, за розуміння та всіляку підтримку щодо питань, пов'язаних зі збереженням нашого національного надбання, яким є Лавра.

З повагою

Начальник головного управління культури і мистецтв
Київської міської державної адміністрації

О. Биструшкін

КИЇВСЬКА МІСЬКА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ, КУЛЬТУРИ
ТА ІСТОРИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Голові Всеукраїнського товариства
«Просвіта» імені Тараса Шевченка,
народному депутатові України
П.М. Мовчану

Шановний Павле Михайловичу!

За дорученням Київської міської державної адміністрації Вашого листа та Резолюцію мітингу на вшанування подвигу Героїв Крут про найменування однієї з вулиць міста на їхню честь та встановлення пам'ятного знаку на Аскольдовій могилі в управлінні охорони пам'яток історії, культури та історичного середовища розглянуто.

Повідомляємо, що на виконання п. 1 рішення Київради від 04.02.99 № 127/228 «Про відзначення пам'яті героїв Крут» питання про вшанування пам'яті 300 студентів, які загинули 29 січня 1918 року у бою під Крутами, що під Києвом, захищаючи молоду українську державу, розглядалося на засіданні комісії з найменувань та пам'ятних знаків при міській адміністрації.

Комісія запропонувала перейменувати вул. Панфіловців в Печерському районі на вул. Героїв Крут (протокол № 1 від 25.01.2000), але зазначене питання не було підтримано на сесії Київради. На останньому засіданні комісії з найменувань 15.03.2001 р. розглядалося питання про перейменування Дніпровського узвозу в Печерському районі на узвіз Героїв Крут, але не підтримано членами комісії. Зараз робочою групою комісії опрацьовуються додаткові варіанти вулиць для присвоєння імені Героїв Крут.

Що стосується спорудження пам'ятного знака Героям української молоді біля Аскольдової могили, то відповідно до вказаного рішення Київради управлінням охорони пам'яток було оголошено звернення до громадськості через засоби масової інформації про внесення благодійних внесків на виготовлення пам'ятного знаку, але на жаль, надходжень коштів на вказаний благодійний рахунок не було. Зі свого боку управління продовжує роботу в цьому напрямку.

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо Всеукраїнському товариству «Просвіта» також звернутися із закликом до громадськості та комерційних установ, народних депутатів, політичних партій, української діаспори про внесення благодійних коштів на спорудження пам'ятного знаку Героям Крут на рахунок: Управління держказначейства р/р 35303304101 в управлінні НБУ по Києву та Київській обл. МФО 321024 Код ОКПО 24262620 Для Управління охорони пам'яток — реєстр. № 01011579600312/2 з позначкою: «Благодійний внесок на пам'ятний знак Героям Крут».

З повагою

Заступник начальника

Л. Мазур

Коментар. Як відомо, одна з центральних вулиць столиці ще й досі носить назву Січневого повстання. Цілком логічно було б перейменувати саме її. Є у нас в Києві ще безліч вулиць з «революційними», не українськими іменами. Та важка спадкова радянщина давить розум і серце не одного чиновника. Хочеться такому «українцеві» пильно глянути у вічі та запитати в душі радянських анкет: — чим ви займалися до 1991 року?

— Тим самим, — проблеяв би переляканий чинуша: — вибивав український дух і пам'ять з топоніміки української землі...

Звісно ж, честь і слава панфіловцям, про яких у російській радянській пісні співалось: «Их было только 28, а за спиной была Москва». І не тямлять державні чинуші, і не відають, що крутян, розтерзаних п'яними муравйовцями, теж було 28, а за юними плечима у них стояла вся Україна... І не розуміють чинуші, обтяжені званнями державних службовців, що Москві їхній чиновницький подвиг «до шмиги» тому, що не з

російської кишені платяться віроповідним радянської імперії зарплати та пенсії, а з нашої, української. Можливо, час уже й звернутися до сусідки-Росії по оте саме решітко, на якому пересівають вони своїх чиновників, мудро відсіюючи все чуже, інокровне та іномисляче? А відсіявши, виділити землю прорадянським чинушам, нарізати їм нову — це ненайменовану вулицю та й дати їм право назвати її «Вулиця радянського підкантропа»? Хай будують свій інтер-рай, а ми хочемо, і — будемо! — жити в українській Україні.

«Просвіта» оголошує збір коштів на спорудження пам'ятного знаку Героям Крут. Просимо всіх небайдужих перераховувати кошти на рахунок: Управління держказначейства р/р 35303304101 в управлінні НБУ по Києву та Київській обл. МФО 321024 Код ОКПО 24262620 Для Управління охорони пам'яток — реєстр. № 01011579600312/2 з позначкою: «Благодійний внесок на пам'ятний знак Героям Крут».

«ВІДДІЛИТИ ПІДЛИХ ВІД ТЕМНИХ...»

ІЗ ЗАПИСІВ ДО «ЩОДЕННИКА»

26 травня 2001 року о 12 годині в Києві, в сквері по вулиці М. Коцюбинського, 2, буде відкрито пам'ятник Олеся Гончару (робота скульптора В. Чепелика). Сподіваємося, що кияни, читачі «Слова Просвіти», теж прийдуть вшанувати нашого видатного письменника, одного із засновників Товариства української мови (1989 р.).

Сьогодні ми пропонуємо Вашій увазі сторінки щоденника незабутнього Олеса Терентійовича, які підготувала до друку його дружина В.Д. Гончар. Ви переконаєтеся, що напруга думки, оцінка імен, подій і явищ, зафіксовані письменницьким пером майже сорок років тому, і сьогодні животрепетні та актуальні.

27. III. 65

Довго розмовляли з Миколою Платоновичем*. Розповідав задум нової поеми — варіації на теми з Рільке. Може вийти дуже здорово.

Про юність, театральні захоплення, про те, як двоє червоних ведуть вулицею сірошличників і весь час б'ють їх. Як потягло це. І як через місто сірі шлики відступали, і батько його з ними...

Трагедії юності і людині багато що пояснюють. Чи не звідти «Сліпці» й жагує українське бароко?

— Допомогли боротьбі, Блакитний та інші... Якби не вони, шлях — в еміграцію, або в петлю (найближчий друг його юності повісився)...

Про Курбаса розповідав, як той вітав щиро колективізацію, вважав, що вона допоможе Україні вийти з хутірської відсталості, приведе до «злиття всіх».

Про мемуари Смолича невисокої думки. Що вони певною мірою обивательські, поверхові. «Не більше як на пів-штиха копнув...».

Довго обмірковували ідею української виставки в Парижі.

Про Шумського розповідав, що той десь року 1946 жив у Саратові після таборів (дружину й сина розстріляли), в родичів дружини жив. Не зламаний духом. Написав великого листа Сталіну... А про Хрущова казав: «Хрущов це ж не українець, а малорос...» (Хрущов був тоді на Україні).

Ш. поїхав у Москву, передав Сталіну листа, повертався до Саратова і нагло вмер. Снегов, старий більшовик, певен, що його отруєно. А Хрущов не захотів реабілітувати за ту «образу».

Будь-яке суспільство неминує витворить свою аристократію. Річ вся в тому, якою буде вона. Чи буде це справжня еліта пушкінського, герценівського типу, чи буде це грубий невігласчиновник, без найменшо-

го поняття про шляхетність, без освіти, без смаків...

...Відомо, що навіть математичні абстракції несуть на собі карб національного генія народу. А яке ж може бути мистецтво без цього?

Один з очевидців розповідає.

Літературний вечір в Києві в 40-ві рр.

Виступає Остап Вишня. Запитання:

— Чи була у вас тоді якась своя окрема платформа?

— Була. На ній мене й вивезли.

23. IV. 65.

Кохання — це трепетне почуття, що з ним може зрівнятися, коли воно справжнє і чисте? Мабуть, тільки почуття материнства.

Один з критиків називає Джойсового «Улісса» чудодійним експериментом, після якого потік свідомості затопив західну літературу...

«Улісс» для багатьох став Євангелієм модернізму.

Той, хто зрікається рідної мови, часто й не розуміє, що в цьому вже є елемент відступництва, елемент зради.

А треба б йому це пояснити! Відділити підлих від темних.

Якщо людина не вірить у повноцінність своєї мови, вона не вірить і в свою власну повноцінність, така мусить вважати себе людиною другого сорту.

25. IV. 65

Сьогодні Великдень. Після дощів і холоду — перший день теплий, тихий, сонячний. Дерев розбруньковуються, в повітрі дзвенить птаство весняними жагучими го-

лосами.

А вчора увечері заходив до церкви на всенічну підвеликодню відправу. Жінки співали тужливими голосами, і їхні молитви були українські, мовби

народжені з моря народного мелосу...

...Ще й досі душа повна того великоднього співу.

Вночі десь годині о 4-й струна сну урвалася, лопнула враз. Думалося про багато що. Згадувалася наша Декада в Грузії. Яке то глибоке було свято сердець...

Церетелі, Леся Українка, Чавчавадзе, Коцюбинський... Справжні світочі дружби, але не тому є дружба, що вони були. Самі вони явилися устами цієї дружби, її голосом, її поривом...

Готую 5-томник, все

знов перечитую (часом з почуттям невдоволення) і бачу, що з усього написаного, з усього стовписка героїв, може, найвартіснішим є, найповнокровнішим — образи українських дівчат.

Це вам, мої любі, спасибі моє і мій уклін за щастя, якого зазнав. Серед тяжкостей життя, серед його лиха, трагедій, незгод були ви ясними промінчиками, ви — кращі за мужчин, перед красою ваших душ, перед силою вашої самозречної, самозабутньої любові можна

ставлю такої мети. Кого? Свою матір виховати? Ейнштейна або Швейцера виховувати?

— Виховувати чи розважати?

— Я хочу мислити з читачем. Було б погано, якби я сідав і думав: я своїм твором виховую людей. Але писати так, щоб твір сам заставляв мислити і виховував.

Ювілей Шолохова.

Банкет. Марті Ларні, фінський письменник, в тості довго розповідає про Сібеліуса (фін. композитор), про птахів, порівнює ворону з критиком...

І ще, що якась дружина письменника відгукнулася про свого чоловіка:

— Легше втримати бочку бліх, ніж впоратися з ним...

Виступає Шолохов. Чомусь ждали, що він вчепиться за ворону і піде, піде...

А він:
— Товарищи мужчини! Будем же неувимы, как блохи!

Розповідають, як С. М. носив у Москві кутю в Хрущовській дім. І схоже на правду. Якщо міг прибігати виканючувати собі премію, то міг і все інше. Людина з талантом, але без стида і совісті.

17. VIII. 65

Хтось начальству радить:

— Ви з письменниками обережні будьте, як з контуженими. Від них, як і від контужених, можна ждати чого завгодно.

Людство конкретне. Його можна відчувати. Відчувати, як сім'ю. Відчувати, ходячи, скажімо, по камінню міста Печ, що його клали жителі Паннонії, римляни. Його чуєш і в ліриці давніх єгиптян. Наче бачиш реально, зримо, як відбувалася ця зміна поколінь живих.

Коли повертаєшся звідкись з-за кордону в Шереметьєво, одразу відчуєш, що ти — в країні хамства, там, де для багатьох доблесть є грубість, брутальність, пиша, неповаж-

ливість до іншої людини. Почуття приємності від зробленої комусь послуги — тут мало кому відоме. Груба підкреслена погорда.

А що ж ми робимо, яке тут місце літератури? І скільки повинно минути часу, щоб хамство було викоринене, і щоб з'явилася в людях — повсюдно! — привітність, делікатність, доброта...

19. X. 65

З Пленуму ЦК пішли з Павлом Григоровичем (Тичиною). Розповів про свою сутичку з секретарем ЦК. Я вже чув цю історію. Як викликали його, як запропонували написати про «розквіт» і як він, цей тихий, смирний Павло Григорович, раптом вибухнув. Та так, що всіх їх налякав. ...Я давно підозрював, що під цією тихою поверхнею приховується вулкан.

Від інших я чув, як він відповідав, коли його там понад годину мордували.

— Я чистіший за вас, — казав він їм. — Я вже старий, я вас не боюся.

Йому знов про «розквіт», про українські школи («знаю, які то школи»), про успіхи у видобутку вугілля.

— Ну й давайте я напишу про вугілля... Але не про культуру...

...І з Скабою посварився він не лише за «розквіт», а ще й за Вірьовку, свого друга. Написали листа, просили присвоїти ім'я його хорів (весь хор хоче цього). А той поклав листа під сукно...

З любов'ю говорить про Тендюка, що зараз десь в морях Океанії... І ще про те, як на розмові в ЦК теж колись вибухнув, захищаючи Павличка, а Б. сидів і ... мовчав...

Та він же, Павло Григорович, ні про кого слова поганого не сказав! Ні про автора «Любіть Україну», коли того цькували. Ні про Рильського, коли його терзали. Ні про Довженка, коли його розпинали на найвищій судилищі.

...І знову підтверджується моя догадка: не страхополох він. Заряд мужності є в ньому, в цьому крихкому тендітному створінні. Титан духом — такий він, такий, як знаємо його з його кращих поезій.

Підготувала
Валентина. ГОНЧАР

* Бажан

«У.Б.Н.» — ЗУХВАЛЬСТВО, НОВАТОРСТВО ЧИ ПОВТОРЕННЯ ПРОЙДЕНОГО?

Мабуть, жодна театральна прем'єра останнього десятиріччя не супроводжувалася такими боріннями чи, точніш, взаємопоборюваннями: за кулісними і в пресі, у владних кабінетах і за чашкою кави... Врешті, сталося те, що мало статися: мітингова стихія, стихаючи і затухаючи на майданах, перемістилася на сцену театру. Що теж, власне, не нове, — ще більшовики ладнали революційний театр, де масам належало грати масовку. Не вбачаючи у постановці музичної драми Галини Тельнюк жодної провокативності, одразу скажу: провокація вдалася. Глядач став масовкою одразу, поділившись на тих, хто «за» і хто «проти». Вже перші, прем'єрні спектаклі у Львівському державному академічному драматичному театрі імені М. Заньковецької викликали і масовий вихід із залу протестного глядача, і схвальні рецензії преси, і «відкриті листи» на її ж таки шпальтах, що вимагали заборони вистави «У. Б. Н.».

Все це поривало щиру українську глядацьку душу або засудити незвичайну роботу заньківчан, або ж рішуче і безповоротно перейти в її оборону, — навіть без перегляду. Надто авторитетними були ті, хто опонував одне одному. З'являлася і третя, рятівна, думка, — не дивитися взагалі, бо з «хати скраю» — за туманом — взагалі нічого не видно...

В Київ заньківчанин добирався нелегко. Кажуть, що колишній заньківчанин, народний артист і міністр культури Богдан Ступка був категоричним: на сцену театру Івана Франка «У. Б. Н.»-у, народному артисту Федору Стригуну вийти поки що не судилося. Київська прем'єра вистави відбулася в Театрі оперети. Музична драма сестер Галини і Лесі Тельнюк (Галина — автор тексту, Леся — автор музичного оформлення, обидві разом — античний хор, конкретніше, — супроводжують дійство виконанням пісень на тексти І. Козаченка, Є. Маланюка, С. Тельнюка) переросла в подію, що в Києві не лишила байдужими ні театралів, ні політиків, ні випадкових, заінтригованих пресою глядачів. І хоч наповну навколо театру не спостерігалось, порожні місця у залі теж не вияви-

лося: всі прийшли туди, де мало щось відбутися. І, визнаємо відразу, відбулося. Хочеться того комусь чи ні, але спектакль заньківчанам вдался. Продуманий акторський склад (народні артисти Федір Стригун (Зенон), Таїсія Литвиненко (Олена), Петро Бе-

якими людина тримається у житті. І верхній вилом — розлом часу, відпущеного людині — чи то підсвідоме, чи надсвідоме, що засвічується і горить як вікно. Вікно-мрія, вікно-уява волі, вікно-годинника, у якому, наче зозулька, коливається жіноча постать,

репліки зі знайомими прізвищами депутатів, послів і їх звичок та відомих усім хобі на зразок «Чорномірдин з генералом тепер разом на баянах гратимуть...» І це справді дотепно і навіть смішно. І хочеться сміятися тим сміхом, після якого здушують сльози. І ти

совка — для акторів, а власне — всі ми — масовка. Без імен і без прізвищ. Навіть Генерал сховався за своїм званням — його ім'я не звучить зі сцени. Звучать інші імена: Олена, Зенон, Івась... Масовка їх вимовляє, масовка ж і поглинає, перетравлює їх на порох, плітки, захват: «Сміливо! Нарешті?»

...А може, надійшов той час, коли зі всіх мистецтв для нас наймасовішим, найважливішим стає мистецтво театру? Театр політики. Театр суспільний. Вся Україна — театр!

«Твоя Україна — велика зарана дірка!» — звучить зі сцени і вирок, і визначення. То який же тоді це театр?! І якщо ми всі — масовка в брудному нужнику, то що є очищення? Невже лише цитата — знову цитата! — із Євгена Маланюка: «Хай обріз тобі — богом свободи, А бандитство — солов'иним сном! Може, тільки упита цим хмелем, В чорторії якійсь, вночі — Ти, новим згвалтована Хмелем, Завагітніш на мечі», — шлях до істини, до очищення, дорога до Храму, як любили повторювати наші поведирі?!

У кожній драмі, в її сценічному втіленні трапляється легко-важна деталь. Принаймні, так її прочитає глядач. На даху «ведмежого барлогу» героя п'єси Галини Тельнюк маяє супутникова антена з трьома літерами, що дублюють назву вистави. Чи то самотник з її допомогою посилає у світ своє останнє «SOS», чи приймає сигнал від суєтного світу, чи то просто режисер ще раз хоче найменувати все, що відбувається на сцені... У фіналі спектаклю будинок горить, дах зриває — звісно ж, не вогонь, — завдяки

Галина Тельнюк

У.Б.Н.

(Український буржуазний націоналіст)

Музична драма на 2 дії

нюк (Друг), Богдан Козак (Психіатр), обдаровані молоді виконавці Надія Шепеток (Сінді), Ярослав Кіргач (Син) грають переконливо, лише іноді підміняючи натхнення надриком, і творять той ансамбль, без якого не можливе втілення драматургічного та режисерського задуму, — (режисер-постановник — Мирослав Гринишин, автор кількох добре розкритих рекламою проєктів на київських та львівських сценах). Рівню вистави сприяє і її художнє оформлення (художник-постановник — Валерій Бортяков, засл. діяч культури Польщі). Дія відбувається на фоні такої собі хатинки «на курячих ніжках» або ж — на окоренку могутнього дуба, прив'язаного до світу дротами, у яких плутаються чужомовні слова. Спочатку заінтригований, а потім — знервований задовгим «прологом» глядач довго дослухатиметься до них, аж поки не вчує українських сполітованих ідіом та російського характерного говора Б. Б. — Бориса Березовського, московського олігарха і політика: «Капітал нанимає на роботу власть. Форма найма називається виборами...» Вибачте, що відволікалась — професійна звичка сприймати світ на паралелях: наш шлях до визнання незалежної держави — У. Б. Н., у москалів — мудрий єврей Б. Б.... Отож, про художнє оформлення: хатинка на окоренку дуба чи, пак, на курячих ніжках, і, неначе річні кола, — або ж наріст чи вилом часу — три (поверхні їх не назвеш) розломи: нижній, де є все, що тримає на землі людину, середній — де то спляхує, то гасне світло, — світло спогадів, світло зустрічей,

що відлічує ті миті, якими людина продовжує свій час і свою душу. Щоразу, коли від чергової зради час мізерніє і маліє для героя до горошинки, що таїть смерть, зозулька покидає своє затишне гніздечко і озивається до людини. Жінка-птаха, птаха-віщун, птаха-говорун, птаха-фенікс, жар-птиця колишнього романтика, останнього невідкупного романтика, що сховався у цьому домку від катастроф... Але світ підступає до чоловіка татаканням залізничної колії, полицкою книг і портретом Василя Стуса, блиманням фар автомобіля, з якого за ним стежать, вплутує його в дроту, в рідні до нудоти радіоголоси незрівняного Івана Степановича та неперевершеного Леоніда Макаровича, запальний сліх якого плавно переростає в рок.

Отут, власне, і закінчується вистава як творчий процес, як ходіння в авторське невідоме, як співтворчість глядача і театру. Бо далі починається... газета. Вчорашня, сьогоднішня і завтрашня. Відомі думки, прозорі аналогії, і, що найгірше, імена, котрі належали і належать конкретним, впізнаваним людям. Спокушений політичними скандалами глядач починає відстежувати текст, співвідносячи його з подіями і героями, яких ніякими рамками ніяких застережень: «Усі персонажі та події вистави є вигаданими, будь-які паралелі з реальними подіями та людьми випадкові», — не втримаєш. Варто було Сінді виголосити першу репліку: «Дорогий Зеноне!» з характерним «діяспорним» акцентом і тобі вже не треба нічого пригадувати: це тексти листів Айріс Акагоші до Зиновія Красівського. (Переклад листування здійснювали американські українки, звідси й акцент. Вдала знахідка актриси!) А лист — справа настільки приватна та інтимна, що її не сховаєш за ляльковим ім'ям Сінді, навіть якщо ту ляльку спеціально вигадали для старого і мученого політв'язня... І лукавлять автори вистави, стверджуючи, що вони не хочуть будь-яких паралелей — саме їх вони прагнуть найбільше, як і зал, що підтримує оплесками імпровізовані

раптом думаєш:

— А може, це й справді те, що нам усім потрібно: посміятися і поплакати над самими собою, над нами усіма, над суспільством, де зеківські генерали братаються з генералами-кагебістами і вірять у їхній патріотизм; де множиться нова кон'юнктура, і партійний кон'юнктурищик стає кон'юнктурищиком національним;

де національна ідея «не спрацювала» ні на рівні президента, ні на рівні тих, хто за неї катувався в мордовських таборах; де іменуються іронією, фарсом, бурлеском знущання над національним словом, пісню, духом; де стають політичними сукубами українські юнаки і дівчата, українські поети і українські політики?! Можливо, п'єса Галини Тельнюк має лише одну паралель — паралель до нашого часу, до цього десятиріччя, яке незабаром завершиться парадом для неукраїнської такої ж держави, уряду і президента? До тої — простіть мене, люди! — овечої радості, з якою колоні львів'ян вели під руки кегебіста-генерала на ту площу, над якою зеківський генерал здійснював національне знамено?!

Я переконана, що і першого, і другого разу Федір Стригун був серед своїх земляків. І Петро Бєнюк був. І Богдан Козак... І ми з вами були там, чи тут, у Києві. І зрозуміло, чому так яро, так пристрасно грають ці актори для нас з вами. Актори для масовки, ма-

сценічним премудрошам і хитрошам, він просто їде, і супутникова антена зависає на ньому, ніби повітряна кулька, що лопнула навпіл... Дах їде, кулька не летить.

...Ми, масовка, полишаємо залу, нарешті виголошуючи свої заповітні репліки. Хтось говорить: «Клас! Те що потрібно!». Хтось обурюється: «Цю виставу мали фінансувати комуністи, а не фонд «Відродження»!» Я, як завжди, свою репліку забуваю і безпомічно дивлюсь на програмку, шукаючи підказки. Ось вона! Автори забули поставити лапки. У. Б. Н. (український буржуазний націоналіст) треба було взяти в лапки. І тоді міра умовностей була б дотримана повністю.

Любов ГОЛОТА

P. S. Враження записане після перегляду вистави 21 травня XXI століття. Будь-які паралелі з враженнями реальних людей — випадкові.

